

Seente eostolm on punakaspruuni värvi.

Seinte ääres ja kappide taga on võib leida seente viljakeha.

Aegamööda kasvab seeneniidistik silmaga nähtavaks. FOTOD: KALLE PILT

MÄRKA OHTU. Seened kahjustavad puithooneid sõltuvalt keskkonnatingimustest üsna kiiresti. Majavamm võib uue põranda puitmaterjali «ära süüa» juba paari aastaga nii suurel määral, et kapid vajuvad põrandast läbi ning põrandalauad ei kannata isegi inimese koormust.

Majavamm ründab tänavu hooneid

KALLE PILT
ehitusinsener
ja TTU doktorant

MAJA TERVIS

Majavamm on puitu lagundav seen, mis tekitab pruunmädaniku ning võib uued puitkonstruktsioonid juba paari aastaga muuta kasutuskõlbmatuteks. Eestisse on majavamm toodud umbes 18. sajandi keskel läbi Euroopa riikide (laevadega) Himaalaja kõrgmäestikust ning majavammi esinemis-sagedus hoonetes on pidevalt kasvanud. Vabas looduses majavammi Eestis ei leidu.

Võrreldes eelmiste aastatega on tänavu majavammi väljakutsete arv oluliselt suurenenud, viimati oli nii palju probleeme 2008. aastal. Olemasoleva info põhjal võib väita, et majavammi areng on aktiveerunud. Leviku põhjuseid on mitmeid, kuid peamisteks neist on eelmine suhteliselt soe talv ning jahe ja niiske suvi. Kuna majavammi looduslik kasvukoht on kõrgmäestik ja seal valitseb üsna tühtlane jahedam kliima, siis sobib majavammile võrreldes teiste seenetega madalam õhutemperatuur (20–22 °C). Nii leiame majavammi kahjustusi esmajärjekorras

Kas tead?

Eesti Mükoloogiaüuringute Keskus SA on rohkem kui kümme aastat uurinud majavammi levikupõhjuseid ja ulatust Eestis, külastatud on tuhandeid erinevate seenkahjustustega hooneid. Eestis on puitu lagundavatest seentest enim esindatud perekonnad Coniophora (majamädik 10%), Antrodia (korgik 17%), Leucogyrophana (mädiknahkis 6%) ja Serpula (majavamm 51%). Statistiliselt leidub hoonetes kõige rohkem majavammi, kuid arvestama peab asjaoluga, et uuringud on tehtud väljakutsel, mitte juhuvaliku põhjal ning seega võib välja, et majavammi väljakutseid on kõige rohkem.

ROHKEM TEAVET MAJAVAMMI JA TEISTE PUITU LAGUNDAVATE SEENTE KOHTA LEIATE WWW.MYCOLOGY.EE

keldrist, esimese korruse põrandakonstruktsioonidest ning seinalaosast. Ülemistele korrustele ja katusekonstruktsioonidesse jõuab seen haruharva ning sedagi lisaniiskuse puhul (katuse läbijooks, torustike lekked jms).

Seoses seene leviku aktiivsusega soovitame igal hooneomanikul oma maja sellel sügisel üle vaadata. Seenkahjustuse olemasolu tunneb ära järgmistest asjaoludest:

- Eosed. Kui leiata punakaspruuni tolmu, mis võib olla põrandaliistude ja/või -pragude piirkonnas või põrandaalusel pinnal (foto 1), siis on tihsti tegemist puitu lagundavate seente eostolmuga ning tasub otsida seene viljakehasid ja -niidistikku.
- Seenete viljakehad. Põranda

äärtes, eriti kappide ja riulite taga ning teistes suletud kohtades võite leida valgeid moodustisi, mis aja jookkul värvuvad kollakaks ja siis punakaspruuniks. Need on enamasti puitu lagundavate seente viljakehad (foto 2). Punakaspruun kiht aga eelmises punktis nimetatud eostolm.

Seeneniidistik. Seeneniidistik on seene arengul kõige olulisem. Alguses on seeneniidid (hüüfid) silmale nähtamatud, kuid ajapikku moodustavad nad omavahel kokku kasvades seeneniidistiku (mütseeli) ning seeneniidistik moodustab põimudes seeneväädid, mis mõnede seente puhul võivad olla mitme millimeetri paksused ja selgesti eristatavad. Sellise seeneniidistiku

(foto 3) leidmisel on kindlasti tegemist puitu lagundavate seente olemasoluga.

- Kahjustatud puit. Kuna enamik hoonetes levivatest puitu lagundavatest seentest tekitab pruunmädanikku, siis tasub kontrollida puidu seisukorda hoonetes. Kui puit värvub pruunikaks (ka laki-kihi all) ning hakkab ristikiudu pragunema, siis on tegemist pruunmädanikuga, mida põhjustavad majaseened. Edasi arenedes kaotab puit täielikult oma mehaanilise tugevuse ning puruneb juba väikestel koormustel (näiteks põrand peale astumisel).
- Konstruktsioonide deformatsioonid. Kui põrandad hakkavad oluliselt vajuma või õõtsuma ja seintesse või liistude vahele tekib pragusid, siis on kandekonstruktsioonid (põrandalad, seinapalgid vms) hakanud lagunema. Kui tegemist on puidust kandekonstruktsioonidega, siis on lagunemise põhjustaja reeglina seen.

Eelpool toodud tunnuste leidmisel tuleks kohe avada kahjustatud konstruktsioonid ning võimalusel pöörduda spetsialistide poole abi saamiseks.

Eesti Mükoloogiaüuringute Keskuse abiga saate määrata nii seene liigi kui ka vastavate seadmete abil levikupiirid ning teile antakse soovitusi edaspidisteks tegevusteks nii ehituslikes kui mükoloogilistes küsimustes. Kiiresti tegutsedes saate kokku hoida tuhandeid eurosid ja muidugi oma närve, sest teadmatus ja hirm põhjustavad kõige rohkem stressi.

Kalle Pilt on hoonete biokahjustuste spetsialist ja riiklikult tunnustatud ekspert.

PIIRKOND OOTAB AVASTAMIST. Keslinna südames paiknev Keldrimäe ei jää oma asukohaga alla ei Kalamajale ega Kadriorule. Nendest kahest asub Keldrimäe kesklinnale lähemalgi. Potentsiaali on Keldrimäel ka inimeste arvu ja tiheduse poolest. Miskipärast ei ole sellest siiski kujunenud väärtusliku linnaruumi ja selge iseloomuga asumit.

Keldrimäe uueks Kalamajaks!

LINNAELU

Suur osa Keldrimäel varem paiknenud hoonestusest hävis märt-sipommitamises. Palju puithooneid lammutati 1970. aastate lõpus, et rajada asemele uued kõrge paneelmajad. Ruumi sai tänane Keskurg, piirkonna põhiline elavdaja ja tõmbenumber ülejäänud Tallinna elanike jaoks. Alles on veel mõned paneelilamute vahel paiknevad puithooned, ka Kaasani kirik – need eristavad Keldrimäed ülejäänud paneelpiirkondade tuimast ühetaolisusest, aga muudavad samal ajal piirkonna kaootilisemaks selgel rütmil ja kordusel põhinevatel Öismäe, Mustamäe ja Lasnamäe-ga võrreldes.

Paneelmaju võiks käsitleda toormaterjalina, mida saab vajadusel värvidega esile tõsta. Linnamööbli-ga võiks anda hoovidele uue hingamise.

Keldrimäe elavdamiseks ja kaardile viimiseks tuleb välja tuua selle piirkonna eripärad ja tõsta need esile. Vanad hooned saab korda teha ja muuta need atraktiivseks kohaliku linnaruumi käimatõmbajateks. Paneelmajade vaheline ala tuleb korrastada, muuta tühjust porisest muruväljakust kvaliteetseks linnaruumiks, kus

on põhjust kohalikul elanikul ja külalisel oma vaba aega veeta.

Pakume välja, et paneelmaju võiks käsitleda kui toormaterjali, neid saab muuta, lõigata ja värvida nii, et ümbruskond sellest paremaks ja iseloomulikumaks muutuks. Hoovid saab piirkondade kaupa üksteisest eristada erinevate materjalide ja värvide ka-

FOTO: ARHITEKT MUST

sutamise-ga. Lisaks teeme ettepaneku esimestest korrustest «välja lõigata» korterid ja ehitada sinna sisse mistahes muud funktsioonid. Katusel saaksid olla ülemiste korruste aiad imelise vaatega linnale. Olulisimaks hoovide elavdajaks on siiski erisugused väikesed paviljonid, kaetud ja katmata terrassidega, mis õigete kohtade peal

asetsevad muudavad kogu piirkonna atraktiivseks.

Sarnaselt saab mõelda ka Lasnamäest, Öismäest ja Mustamäest. Pealekasvatav põlvkond suhtub nendesse piirkondadesse teistsiti kui praegune ja seega on neil võimalus muutuda uuteks noorte piirkondadeks, kus on madalamad kinnisvarahinnad ja kirev sotsiaal-

ne elu. Selle potentsiaali elluviimiseks peaks paneelmajade rajoonid ja hooned muutuma paindlikeks ja muutustele vastuvõtlikeks keskkondadeks. Eksperimenteerigem!

Arhitekt Must on väljamõeldud tegelaskuju. Pseudonüümi taga tegutses kolm noort arhitekti: Ott Alver, Alvin Järving ja Mari Rass.